

¡ SAGUNTO !

CANT A MA PATRIA

Flevit super illam.

Una nit de plena lluna,
al castell me'n vaig pujar
de Sagunto, que domina
l'extensió de la ciutat.

La llum suau platejava
el caseriu el fermós camp,
i la mar velada en boires
semblava país nevat
ahon tot es mut, res te vida;
no més el cantar del gall
al llunt foscament se oia
ó del óliva jiular.

¡Recorts!, ¡tradicions!, ¡histories!
brollaven en lo meu cap,
i la ciutat solitaria
contemplava mig plorant.

Dins del castell huí desert,
qu'es un monument tan gran,
Íbers, Fenicis i Grechs,
varen fundar la ciutat;
tenien ací l'emperi
la industria, l'comers y l'art,
extenense al territori
de tot lo poble edetá.

Ara, apenes els vestigis
queden de l'antiguetat:
Murs, inscripcions i columnes
en terra, mig sepultats
jauen, mostrant l'antigor
impresa en ells per los anys,
i de Sagunto pregonen
la opulencia del pasat.

Les tortuoses muralles
que del castell als costats
per les roques se'n abaixen
com aserps rojes, guardians
d'esta població qu'em sembla
la osamenta de un jagant,
me donaven melengia
recordant los temps pasats.

Eixes muralles partien
de Roma i Cartago el camp,
cuant bregaven en Espanya
per poder-la dominar.

¡Salve, ruines venerandes,
que sou l'orgull nacional

i en vostre front l'heroisme
i els blasóns porteu grabats!
Dalt de les vostres almenes
les herbes i flors penjants
ombrejen les gran ferides
que l'invasor vos causá!

¿Al vore el vostre silenci,
i el vostre front descarnat,
qui dirá que al Capitoli
borró, un temps, vareu donar?

Allá á lo llunt entre boires
encara'm pareix mirar
al caballeresch Halorco
per los nostres suplicant,
i als primates en lo Foro
obrint del temple la entrá,
les condicions refutant-li
que Hannibal li va entregar,
al poble encés de corage,
en los horfens de les mans
que ploraven á sos pares
perduts en l'últim combat,
i tot encenent-ho en foc
i els tresors amontonant,
pa que l'enemic sols trove
cendres, enrunes i sanc!

¡Montons de pedres, calaveres,
sols Hannibal vá encontrar,
que conservaven la espasa
als enemics apuntá!

Eixe riu que llunt dibuixa
la ralla de son llit blanc,
semblant una vía láctea
i rodetja la ciutat;
eixe riu que ara les aigües
dú clares i marmolants,
sanc, morts, escuts i coraces
arrastrava hasta la mar.

Les estreles punnejantes
per la nit en lo cel ras,
me pareixien les ánimes
del Saguntins esforsats
que volaven misterioses
sempre en torn de sa ciutat,
pa cuidar que no se apaguen
les fogueres i l'altar
de la santa independencia

que Sagunto defensá,
i enllumeren a Espanya
en resplandors de honra i sanc.

¡Tú que de llorers i palmes,
Sagunto, immortal ciutat,
portes plena la corona
que no's mustiará enjamai!

¡Cuántes voltes en Espanya
el teu nom han invocat!
¡I cuántes la teua gloria
al invasor s'ensenyá!

Als enemics de la patria
mai abaixares lo cap,
per aixó d'invicta el títol
en lletres l'ór tens grabat.

Si'is Escipions generosos
te varen reedificar
i de monuments t'ompliren
en paga de ta amistat,
més que á tú á ton poble honraren
qu'ell soles quedava mal,
ja que en Roma hagué perfidia
i en tú hagué fidelitat.

César, Trajano, Tiberio,
Nerón, Claudio i Aureliá,
en dures pedres i en bronces,
ací els noms foren grabats.

Franquies i privilegis
Roma á Sagunto doná,
i els seus fills li retornaren
la victoria en cent combats,
pues d'amor patri la flama
encesa en lo pit lleal
la guarden per a donar-la
en defensa de la llar .

¿Qué queda de tanta gloria?
Foro, termes, palaus, arcs,
l'aqueducte, l'obelisco,
i la naumaquia ¿ahón están?
¿Qué es del temple de Diana
per los fundadors portá?
¿Del de Hércules i Minerva,
protectors de la ciutat?
¿La sumptuosa Necrópolis
plena de tumbes i altars
que als héroes, varons i sabis,
la patria agráida alçá?
Dels ponts del Palancia, hermosos,
eixides de la ciutat,
camins del port i la vega,
¿qué resta? Sols la senyal..

¿Qué importa que en sa caiguda
t'arrastre el poble Romá

i perdes el nom y ajuda
del poderós aliat?

Tú tot el vigor guardaves
qu'et daren els immortals,
i les sendres del teu cort
te varen resucitar.
Murvell, de les teues runes
el nom te varen posar,
com el escut de sa alcurnia
ostenta la magestad.

Per aixó els teus fills t'álaven
per patria i mare especial,
i com los fills a la mare,
sempre la deuen honrar,
treballaren enaltinte,
gastant del geni el caudal,
per no fer més que pagarte
l'honor queis donares ja.

¡Ah, vosatros que la meta
de la gloria heu alcançat!
sortiu, réroes de la Historia
de llorer i or coronats.
Solta el vent la vesta blanca
radiants de llum celestial;
baixeu de la mansió eterna;
torneu á trionar, vingau,
Therón, Murro, Halcón i Halorco,
nobles guerrers i esforçats
que morireu per la patria,
Fabio i Voconio, eixiu ja.

Abu Bahr, ilustre sabi
honra i sol dels musulmans;
¡Oh!, noble Hisn i Basil,
Jairón i Benaljabaz.

Nicolau el Saguntino,
teólec sempre afamat;
lo Pare Maresme, insigne,
destructor del cisma gran,
que a la Iglesia conmoguera
en Avinyó i atres parts;
lo Pare Joan Torralva,
varó sabi i eixemplar,
que preferí la cogulla
á les altes dignitats;
en Pere de Cartagena,
mege sabut i afamat;
Isabel Cuello, pintora
i mestra en l'art musical
del qu'en Roma, Joan Paredes,
fama de mestre gojá;
lo catedrático de Prima,
Esteve Dols Castellar,

que'l «Diari de Maria»
sabi en Valencia fundá,
mentres feu la cofraria
per a els pobres estudiants,
donant-los llit en sa casa
per amor i caritat;
d'heróiques virtuts eixemple
Tomás Anjou, ahí está,
qu'en Vall de Crist va ser frare
i obtingué fama de sant;
Armengol, el mercedari,
mestre en la Universitat,
i fray Joseph Pellicer,
que mots honors alcançá
i a Sagunto les reliquies
dels sants patróns va portar.

¡Cuántes llágrimes aixuga,
á cuants pobrets ha salvat,
Messen Xoxim Pallarés
en la Caixa que fundá;
será eterna sa memoria,
mai Sagunto ha de olvidar
qu'es la segona d'Espanya,
la que tant de bé li fá!

¡I qué direm de Romeu,
del guerriller immortal
que de Sagunto's feu digne
la vida sacrificant?

¡De aquell ilustre patriota,
espill de la dignitat,
que va convertir la forca
en patriótic altar!

¡Honor i gloria als varóns
insignes, qu'en lo més alt,
esculpiren els seus noms
en lletres d'ór rutilants!
Mes, ¡ai!, que les glories patries
n's poden resucitar!
¡Ja no hi ha qui les imite,
ni que les recorde ja!

Los Saguntins d'algún dia
memories deixaren grans;
¡i els de ara, muts i en la inercia,
cué estomordits han quedat!
¡Mireu-los!, lo pariotisme
morí del antepasats;
no queda en ells entusiasme
ni vigor per'avansar.

¡Qué importa que creue el terme
el ferro-carril julant,
si del progrés les ventages
tan sols han ensomiat?

Les llibertats que gojaben
d'aigua pa fertilizar

la estensió del territori,
del terme fet un secá,
van perdent, perque abandonen
els drets de l'antiguetat,
els privilegis que tenen
sobre interesos sagrats.

Per aixó com esclaus ploren
els que habien dominat
desde Puzol a Almenara,
de Torres-Torres al mar,
i miren del riu les aigües
cuant aumenta son caudal
furientes trencar les hortes
sens poder aprofitar!

Per aixó cap als confins
del terme, tots los costats
van mermant, pues no se cuiden
dels vells mollóns renovar.

Ni un pont pa el riu constrüeixen,
ni busquen representants
de cor noble i noble pensa
que miren per la ciutat,
digna. ¡oh Deu!, de millor sort,
ja que de fills tar ingrats
huí está servida i li aumenteu
de día á día sos mals.

¡Ja no toquen les campanes
de la iglesia parroquial!
¡Les portes del temple es tanquen
perque la torre se cau!

El eco de les campanes,
símbol de la cristiandat,
la alegría de les festes,
de la mort recort tan gran:
¡ja no voltejen p'els aires!
¡Ja no'm criden gemecant
les campanes que doblaren
de ma mare al soterrar!

En estos tristors pensava
cuant la lluna declinant
i l'alba que s'asomava
per la blavor de la mar.
Les muralles i les torres
grogues ja d'ancianitat,
me mostraven en la cara
poc a poc enllumená;
¡i la ciutat solitaria
contemplava jo plorant,
pues del seus díes de gloria
sols el recort queda ja!

ANTONI CHABRET FRAGA

Diciembre, 1903.